

“Sibylla” ve “Libri Sibyllini” Üzerine Tarihsel Bir İnceleme

A Historical Study on “Sibylla” and “Libri Sibyllini”

Asuman Coşkun Abuagla*

*Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye

ORCID: A.C.A. 0000-0002-2085-6100

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Asuman Coşkun Abuagla,
Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Latin Dili ve
Edebiyatı Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye
E-posta/E-mail: asumancoskun@akdeniz.edu.tr

Başvuru/Submitted: 09.07.2020

Revizyon Talebi/Revision Requested:
06.09.2020

Son Revizyon/Last Revision Received:
13.09.2020

Kabul/Accepted: 15.09.2020

Atıf/Citation:

Coskun Abuagla, Asuman. “Sibylla” ve “Libri Sibyllini” Üzerine Tarihsel Bir İnceleme” *Tarih Dergisi - Turkish Journal of History*, 72 (2020): 1-20. <https://doi.org/10.26650/iutd.767205>

ÖZ

Antik Roma Krallık Dönemi'ne tarihlenen ve *Libri Sibyllini* olarak adlandırılan kehanet kitaplarının Sibylla adında gizemli bir kadın tarafından Roma'ya getirildiği, geleceği öngördüğüne inanılan bu kitaplar sayesinde Roma halkının afetler, felaketler ve savaşlarla başa çıktığı söylenir. Antik Dönem yazarlarının eserlerinden elde edilen veriler, İÖ 6. yüzyıldan İÖ 4. yüzyılın sonuna kadar bu konuya bilimsel açıdan yaklaşılmamış olduğunu göstermektedir. Bu dönem kadar Sibylla, gizemli bir kâhine olarak ele alınmış ve konunun tarihsel bir arka planı olabileceği düşünülmemiştir. Bu makalenin amacı, Sibylla ve *Libri Sibyllini* üzerine tarihsel bir bilgi vermektir.

Anahtar sözcükler: Sibylla, Sibylla Kitapları, Kehanetler, Alametler, Akrostiş

ABSTRACT

It is said that the oracular books known as the *Libri Sibyllini*, which date from the Ancient Roman Kingdom Period, were brought to Rome by a mysterious woman named Sibylla. Owing to these books, which were believed to predict the future, the people of Rome managed to cope with calamities, disasters and wars. The available data obtained from the works of ancient authors shows that the subject was not scientifically approached from the 6th century BC to the end of the 4th century BC. Until that time, Sibylla was treated as a mysterious seeress and it was not thought that the subject might have a historical background. The purpose of this article is to give historical information on Sibylla and *Libri Sibyllini*.

Keywords: Sibylla, Sibylline Books, Oracles, Prodigies, Acrostic

Extended Abstract

It is said that the oracular books known as the *Libri Sibyllini*, which date from the Ancient Roman Kingdom Period, were brought to Rome by a mysterious woman named *Sibylla*. She has always been described as an old woman. According to legend she offered nine books either to Tarquinius Priscus (according to Varro), the fifth king of Rome or to Tarquinius Superbus (according to Plinius and Gellius), the last king of Rome. When Tarquinius said that the price she offered was too high, she burned three of the books and offered the remaining six at the same price but when the king again refused to accept this offer, she burned three of the remaining six books, just as she had done before. Finally after the soothsayers advised the king to buy the last three books, he bought three books for the price sought for the nine. Owing to these books, which were believed to predict the future, the people of Rome managed to cope with calamities, disasters and wars. Ancient writers have put forward different views on the origin and name of this mysterious woman, some based her origin on Erythrai, one of the twelve Ionian cities, and some on Kyme, one of the first Greek colonies in Italy. The reason for this is that both cities are believed to be the home of the famous seeress called *Sibylla*.

A few ancient writers suggest that *Sibylla* once existed. A quotation from Heraclitus in Plutarch is the earliest reference to *Sibylla*. Euripides mentioned *Sibylla* in his lost play, *Bousiris*. Although the first clear evidence can be found in Aristophanes' comedies *Equites* and *Pax*, much concrete evidence about *Sibylla* and the Sibylline Books dates from the second century to the first century BC. Especially in the works of ancient writers such as Titus Livius and Dionysius of Halicarnassus, there is important information about the subject. In the light of these works, although many authors have information about them in the Ancient Period, they inevitably fell into disagreement about the origin of *Sibylla*. The most detailed research on *Sibylla* in the Roman Period was done by Varro. Although the book *Antiquitates Rerum Humanarum et Divinarum*, which was published in 47 BC, was almost lost, a detailed perspective on *Sibylla* and the Sibylline Books has been obtained thanks to quotations made by ancient writers.

The books known as the *Libri Sibyllini* containing the Sibylline oracles were kept in the temple of Jupiter on the Capitoline hill in Rome until the War of the Allies (Bellum Sociale). In the time of Tarquinius two noble people (duumviri) were appointed to consult the books. After that, this number was increased to ten (decemviri) and in the time of Sulla the priests known as the *quindecimviri sacris faciundis* were appointed to consult and interpret the books. As the Sibylline Books were destroyed when the Capitol was burned in 83 BC, a new collection was formed in AD 12 and deposited by Augustus in the temple of Apollo on the Palatine hill, where they lasted until the fifth century AD. Considering all oracular consultations as historical, it is clear that the reason was to get a conclusive response about

inconceivable prodigies, calamities, disasters and wars. As a result, it is understood that sacrificial ceremonies were held to appease the gods and goddesses, as recommended by the oracular response to ward off all disasters. Owing to these events narrated by ancient writers, while it is known at least why the Sibylline Books were consulted, it is not possible to obtain precise information about exactly what was written in every oracle. Despite this, an oracle was obtained after some centuries which is a unique example today. The oracle, which was brought to light owing to the work *Περὶ Θαυμασίων* by Phlegon of Tralles – the freedman of Emperor Hadrianus, written in *hexameter* using the acrostic technique, strengthens the fact that this could be a real Sibylline oracle and gives unique information about its content.

It is explained in the book *De Reditu Suo* by Rutilius Namatianus that the Sibylline Books, known to have been consulted in ancient Rome from 504 BC, were burned on an order given by General Flavius Stilicho in 405 AD. Although the relevant chapter in the work is the only known document that the Sibylline Books were burned by Stilicho, it is doubtful that this document is exact evidence for some reasons when looking at the background of the subject. Regardless, the Sibylline Books, which remained as ashes after this incident, had a different transformation under the name of the Sibylline Oracles (*Oracula Sibyllina*) which are believed to be a collection of Jewish and Christian writings between the second century BC and the fourth century AD. Numbering fifteen books by the fourth century AD, they have preserved their existence owing to manuscripts from the fourteenth century surviving to this day.

Giriş

Antik Roma Krallık Dönemi'ne (İÖ 753-509) tarihlenen ve *Libri Sibyllini*¹ olarak adlandırılan kehanet kitaplarının gizemli bir kadın tarafından Roma'ya getirildiği, geleceği öngördüğüne inanılan bu kitaplar sayesinde Roma halkının afetler, felaketler, korkunç alametler ve savaşlarla başa çıktığı söylenir. Antik Dönem yazarları, bu gizemli kadının kökenine ve adına ilişkin farklı görüşler ileri sürmüşler, bir kısmı onun kökenini on iki İyon kentinden biri olan Erythrai'a bir kısmı ise İtalya'daki ilk Yunan kolonilerinden biri olan Kyme'ye dayandırmıştır. Bunun nedeni, her iki kentin de Sibylla olarak adlandırılan ünlü kâhinenin yurdu olduğuna inanılmasıdır.

İÖ 6. yüzyıldan itibaren eserlerinde Sibylla adında bir kâhineden bahseden Yunan yazarlar olduğu bilinmektedir. Plutarkhos'un Herakleitos'tan (İÖ 500) yaptığı bir alıntı, Sibylla'ya ilişkin en erken kayıtlardan biri olarak kabul edilir^{2*}. Euripides'in (İÖ 480) kayıp bir eseri olan *Βούσιρις* (Bousiris) adlı oyunda Sibylla'dan bahsedildiğine dair kanıtlar vardır³; ancak Sibylla ifadesine dair en açık kanıt, Aristophanes'in *Ἰππείδης* (Atlılar/ İÖ 424) ve *Εἰρήνη* (Barış/ İÖ 421) adlı eserlerinde bulunmaktadır. İlk eserde geçen *σιβυλλιάω* fiili, *ἀεῖδω χρησμούς* (kehanetler terennüm ediyorum) ifadesiyle eş anlamlı olarak, diğer eserde ise Sibylla adı, zamanın kehanet şarlatanları, Hierokles adında bir rahip karakteriyle hicvedilirken seyirciyi güldürmek için bir araç olarak kullanılmıştır⁴. Platon da *Phaidros* adlı eserinde Sibylla'dan bahseden diğer bir yazardır⁵. Ancak konuya zamandizinsel açıdan bakıldığında Antik Dönem yazarlarının eserlerinden elde edilen veriler, İÖ 6. yüzyıldan İÖ 4. yüzyılın sonuna kadar Sibylla konusuna bilimsel açıdan yaklaşılmağı göstermektedir. Bu döneme kadar Sibylla, gizemli bir kâhine olarak ele alınmış ve konunun tarihsel bir arka planı olabileceği düşünülmemiştir. Zaman içinde Sibylla'ya atfedilen kehanetlerin çoğalıp yayılmaya başlaması, Sibylla figürüyle çeşitli yerler arasında efsanevi bağlantılar kurulmasına yol açmıştır. O dönemin gezgin kehanet anlatıcıları (*χρησμολογοί*), Sibylla hakkındaki söylentileri kulaktan kulağa yaymakla bu bağlantının en iyi aracıları olmuşlardır. Zaman geçtikçe konuya duyulan merak, bazı Antik Dönem yazarlarını Sibylla hakkındaki çeşitli söylentileri araştırmaya ve kayıt altına almaya yönlendirmiştir. Tarihsel açıdan bakıldığında böyle bir çabada ilk sırayı alan Pontoslu Herakleides (İÖ 390), bu gizemli kadın hakkında

1 Sibylla Kitapları (Libri Sibyllini), İÖ 2. yüzyılla İS 4. yüzyıl arasında Yahudi ve Hristiyan yazılarının bir derlemesi olarak kabul edilen Sibylla Kehanetleri (Oracula Sibyllina) ile karıştırılmamalıdır. John R. Bartlett, *Jews in the Hellenistic World, Josephus, Aristaeus, the Sibylline Oracles, Eupolemus, Cambridge Commentaries on Writings of The Jewish and Christian World, 200 BC to AD 200*, Cambridge 1985, s. 35.

2 Plut. *Mor. (De Pyth. or.)*, 397A-B; ayrıntılı bilgi için bkz. J. L. Lightfoot, *The Sibylline Oracles: With Introduction, Translation, and Commentary on the First and Second Books*, Oxford 2007, s. 3.

*Antik kaynakların kısaltılması için *Oxford Classical Dictionary* kısaltmalar listesi temel alınmıştır.

3 Herbert William Parke, *Sibyls and Sibylline Prophecy*, Londra 1988, s. 104-105; Rieuwerd Buitenwerf, *Book III of the Sibylline Oracles and its Social Setting*, Boston 2003, s. 93.

4 Ar. *Eq.* 61; Ar. *P.* 1095; aynı yer, 1116.

5 Pl. *Phdr.* 244B.

anlatılan birçok yerel efsaneye karşı karşıya kalınca işin içinden çıkamamış ve ilk kez birden fazla kadının Sibylla olarak adlandırılmış olabileceği kanısına varmıştır. İskenderiyeli Titus Flavius Clemens (İS 150) tarafından yapılan alıntılar sayesinde Herakleides'in Yunanistan ve Küçük Asya'daki kehanet merkezleri hakkında *Περὶ Χρηστηρίων* adında bir kitap yazdığı bilinmektedir. Kuşkusuz Herakleides, konuyla ilgili yaptığı araştırmalar ve incelemeler sayesinde belli yerlerle Sibylla kehanetlerini ilişkilendirmiş ve Sibylla olarak adlandırılan birden fazla kâhine olduğu sonucuna varmış olmalıdır. Nitekim Clemens, bu kitaptan yaptığı birinci alıntıda Orpheus'tan daha eski olduğunu ifade ettiği Sibylla'nın asıl adının Artemis olduğunu ve kalkan taşıyan Zeus'un niyetini önceden bildirmek için Phrygia'dan Delphoi'a geldiğini⁶, ikinci alıntıda ise Eryhtrai'da Herophile adında başka bir Sibylla'nın daha varlığını ortaya koyarak Herakleides tarafından her iki Sibylla'dan da bahsedilmiş olduğunu aktarır⁷. Arkaik Dönem'de varolmasına rağmen unutulmuş ama Hellenistik Dönem'de Eratosthenes (İÖ 276) tarafından yeniden gün ışığına çıkarılan başka bir Sibylla daha olduğu bilinmektedir. İÖ 3. yüzyılda yaşayan ve İskenderiye Kütüphanesi'nin baş müdürü olan Eratosthenes, olasılıkla *Khronographiai* adlı eserinde Samoslu olan bu Sibylla'yı Samosluların yıllıklarından keşfettiğini yazmıştır⁸.

Sibylla ve Sibylla Kitaplarıyla ilgili birçok somut kanıt, İÖ 2. ve İÖ 1. yüzyıla tarihlenmektedir. Özellikle Titus Livius ve Halikarnassoslu Dionysios gibi yazarların eserlerinde konuyla ilgili önemli bilgiler bulunmaktadır. Bu eserler ışığında aslında Antik Dönem'de birçok yazarın kitaplar hakkında bilgi sahibi olduğu ancak Sibylla'nın kökeni konusunda kaçınılmaz bir şekilde fikir ayrılığına düştüğü fark edilmektedir. Belki bu nedenle yani Sibylla'ya dair tutarlı bilgi vermeyen ve kesin sonuca ulaştırmayan birçok farklı anlatım olduğu için Marcus Terentius Varro (İÖ 116) harekete geçmiş olabilir. Çünkü tarihsel açıdan bakıldığında Roma Dönemi'nde Sibylla üzerine en ayrıntılı araştırmanın onun tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Varro tarafından İÖ 47 yılında yayımlanan *Antiquitates Rerum Humanarum et Divinarum* (İnsani ve Tanrısal İşlerin Eski Uygulamaları) adlı kitabın neredeyse tamamı kaybolmasına rağmen antik yazarların özellikle Servius'un ve Lactantius'un bu kitaptan yaptığı alıntılar sayesinde Sibylla ve Sibylla Kitapları hakkında ayrıntılı bir bakış açısına ulaşılmıştır. Buna göre Varro, Sibylla üzerine çalışan antik yazarların eserlerini inceleyip öncelikle sözcüğü etimolojik açıdan ele almış ve *sibyllanın* özel bir ad olarak değil, "kâhine" anlamında kullanıldığı sonucuna varmıştır. Varro'ya göre yüreği tanrısal güç kazanan her genç kız *sibylla* olarak adlandırılmıştır; çünkü Aiol lehçesinde tanrılar *θεοί* (theoi/ dei) değil, *σίοι* (sioi) olarak, *consilium* (düşünce) ise *βουλή* (boule) değil, *βούλλα* (boulla) olarak telaffuz edilmektedir. Bu telaffuz farklılığından ortaya çıkan *σιβύλλα* (sibylla)

6 Clem. Al. *Strom.* 1. 21, 108 (1-2).

7 aynı yer, 1. 21, 108 (3).

8 Parke, *a.g.e.*, s. 29.

deyişi, “tanrının düşüncesi” (θεοβούλη/ σίου βουλαί) anlamına gelmektedir⁹. Varro, sözcüğe mantıklı bir açıklama getirdikten sonra bu kez *sibylla* (kâhine) denilen kadının kökenini incelemiş ve birçok antik yazar tarafından Sibylla olarak adlandırılan, Pers, Libya, Delphoi, Kimmer, Erythrai, Samos, Kyme, Troia, Phrygia ve Tibur olmak üzere farklı soydan gelen on kâhine tespit etmiştir. Alıntı kaynağının Varro olduğunu belirten Lactantius tarafından verilen listede kâhinelerin nereli olduğu, hangi yazar tarafından bahsedildiği ve varsa asıl adlarının ne olduğu şu şekilde sıralanmıştır¹⁰:

- 1) *Birincisi Pers olup Makedonyalı Aleksandros'un başarılarını yazan Nikanor'un eserinde bahsedilmektedir.*
- 2) *İkincisi Libyalı olup Euripides'in "Lamia" adlı eserinin önsözünde bahsedilmektedir.*
- 3) *Üçüncüsü Delphoili olup Khryssippos tarafından "De Divinatione" (Tanrısallık Üzerine) adlı eserde bahsedilmektedir.*
- 4) *Dördüncüsü İtalya'daki Kimmer soyundan olup Naevius'un "Bellum Punicum" (Kartaca Savaşı) ve Piso'nun "Annales" (Yıllıklar) adlı eserlerinde bahsedilmektedir.*
- 5) *Beşincisi Erythrailli olup Erythrailli Apollodoros onun kendi hemşehrisi olduğunu ve Troya'ya doğru yola çıkan Yunanlara hem Troya'nın yok olacağını hem de Homeros'un yalan yanlış şeyler yazacağını önceden bildirdiğini doğrulamıştır.*
- 6) *Altıncısı Samoslu olup Eratosthenes, Samosluların eski yıllıklarında onun kayıtlı olduğunu yazmıştır.*
- 7) *Yedincisi Kymeli olup adı Amaltheadır, diğer yazarlar tarafından Demophile ya da Herophile olarak adlandırılmıştır.*
- 8) *Sekizincisi Hellespontoslu olup Troya'da Gergithium kasabası yakınında Marpessos köyünde doğmuştur. Pontoslu Herakleides, onun Solon ve Kyros zamanında yaşadığını yazmıştır.*
- 9) *Dokuzuncusu Phrygialı olup Ankyra'da kehanette bulunmuştur.*
- 10) *Onuncusu Tiburlu olup adı Albuneadır ve Anio Irmağı'nın kıyılarına yakın olan Tibur'da tanrıça gibi tapılır. Bu ırmağın derinliklerinde elinde bir kitap tutar vaziyette heykelciğinin bulunduğu söylenir.*

9 Serv. 3. 445; Lactant. *Div. inst.* 1. 6.

10 Lactant. *Div. inst.* 1. 6. 6-14.

Varro, bu listede yer alan kâhinelerden sadece yedinci ve onuncu sıradaki yani Kymeli ve Tiburlu kâhinenin adını vermiştir. Buna göre başka yazarlar tarafından Demophile ya da Herophile olarak adlandırılan Kymeli kâhinenin adı Amalthea, Tiburlu kâhinenin adı ise Albunea'dır¹¹. Vergilius, Kymeli *sibyllan*ın Apollo ile Diana'nın rahibesi ve Glaucus'un kızı Deiphobe olduğunu söyler, Ovidius da Vergilius'un izinden giderek aynı kâhineyi şiirlerinde Kymeli olarak tanıtır¹². Servius, Sibylla'nın aslen Erythraılı olduğunu ama tanrı Apollo tarafından kendisine lutfedilen uzun ömre karşılık yaşadığı adayı terk ederek Kyme'ye gittiğini, bedensel gücünü kaybettikten sonra sadece sesiyle yaşama tutunduğunu, durumu öğrenen Erythraılların kendi âdetlerine göre ona balmumuyla mühürlenmiş bir mektup gönderdiklerini böylece Sibylla'nın kendi adasından gelen bu mektubu görür görmez öldüğünü anlatır¹³. Bu anlatıda Kymeli Sibylla'nın aslen Erythraılı olarak tanıtılması, kâhinenin İyonya'nın uzak batısındaki İtalya'da kurulmuş bir Yunan kolonisinde nasıl ortaya çıktığını açıklamak için İÖ 4. yüzyılda uydurulmuş bir hikâye olarak yorumlanmıştır¹⁴.

Geleceği öngördüğüne inanıldığı için *Libri Sibyllini* olarak adlandırılan kitapların Roma'ya nasıl getirildiği hakkında antik yazarlar tarafından aktarılan bir hikâye vardır. Her yazarın anlatısına göre ayrıntılarda bazı farklılıklar gösteren bu hikâye, kökene ulaşmak açısından önemlidir ancak içinde barındırdığı olağanüstü şeyler nedeniyle gerçek dışı görünmektedir¹⁵. Bu hikâyeye göre hiç kimsenin tanımadığı yaşlı bir kadın, “tanrısal kehanetler” (divina oracula) olduğunu söylediği dokuz kitabı¹⁶ satmak için kral Tarquinius'a yaklaşır ve kitaplara karşılık çok fazla para ister¹⁷. Yaşından ötürü kadının bunadığını ima eden kral, kitapları satın almayı reddeder. Bunun üzerine kadın, üç kitabı yakar ve geri kalan altı kitaba karşılık yine aynı parayı ister. Kral, altı kitaba karşılık yine aynı parayı isteyen kadının kuşkusuz delirmiş olduğunu söyleyip ikinci kez kitapları almayı reddedince kadın, bu sefer üç kitabı daha yakar. Bunun üzerine Tarquinius *augurlarına*¹⁸ danışır, belli şifrelerle (certis signis) yazılmış kitapların tanrılar tarafından gönderilen bir lütf (θεόπεμπτον ἀγαθόν) olduğunu anlayan *augurlar*, kitaplar tamamen yok olursa, Romalıların büyük felaketlerle yıkıma sürükleneceklerini bildirirler ve krala, geriye kalan kitapları satın almasını tavsiye ederler. Böylece kral, son üç kitabı satın almaya karar verdiğinde kadın, kitapları krala verir, onların

11 Lactant. *Div. inst.* 1. 6.

12 Verg. *Aen.* 6. 35-36; 6. 98; Ov. *Met.* 14. 135.

13 Serv. 6. 321.

14 Parke, *a.g.e.*, s. 79.

15 Serv. 6. 72; Dion. Hal. *Ant. Rom.* 4. 62, 2-4; Gell. *NA.* 1. 19. 1-10.

16 Orijinal metinlerde *novem libri* (dokuz kitap) olarak aktarılan sözcük “dokuz adet papyrus rulosu” anlamında kullanılmıştır. Çünkü o dönemde *codex* olarak adlandırılan ve günümüzde kullanılan ciltli kitaplar henüz mevcut değildi.

17 Kitaplara ödenen ücret sadece Servius ve Lactantius tarafından nakledilmiştir. Serv. 6. 72; Lactant. *Div. inst.* 1. 6.

18 Genel anlamda “kuş bilici” anlamına gelen bir sözcük. Antik Roma'da üç çeşit augur vardı: Birinci grup, kuşların uçuşunu ve beslenme alışkanlıklarını, *haruspex* olarak adlandırılan ikinci grup, kurban edilen hayvanların iç organlarını, üçüncü grup ise şimşek çakması, yıldırım düşmesi, doğal afetler, felaketler gibi akıl sırdırılmayan alametleri inceleyip yorumlardı.

çok iyi korunması gerektiğini söyleyip birden gözden kaybolur. Varro’ya göre hikâyede bahsedilen kral, Tarquinius Priscus’tur (İÖ 616-579)¹⁹, Plinius ve Gellius ise söz konusu kralın Tarquinius Superbus (İÖ 534-509) olduğunu beyan ederler²⁰. Dionysios, kitapların gözetimi ve korunması için Tarquinius tarafından iki soylu yurttaş seçildiğini (duumviri) ve onlara yardım etmek için devlet adına çalıştırılan iki köle görevlendirildiğini söyler. Bu açıklamanın ardından, İÖ 509 yılında kralların kovulmasından sonra kitapların devlet korumasına alındığını, bu kez sayısını vermeden yine soylu kişiler görevlendirildiğini, bunlara ömür boyu görevde kalma, askerlik hizmetinden ve kamu görevinden muaf tutulma ayrıcalığı verildiğini, onlara yardım etmek üzere devlet adına çalıştırılan köleler atandığını ve bunlar olmadan asıl görevlilere kehanetleri incelemeleri için izin verilmediğini ekler²¹. Zonaras, kitapların korunması için Tarquinius tarafından iki meclis üyesinin görevlendirildiğini ama bunların yazılanları anlayamadıkları için Yunanistan’a gidip kehanetleri okumaları ve incelemeleri için oradan iki adam getirdiklerini aktarır²². Kehanetlerin ne kadar gizli tutulması gerektiği ise *duumviriden* biri olan Marcus Atilius’a (Zonaras’a göre *Marcus Acillius*) verilen cezadan anlaşılmaktadır. Dionysios’a göre görevini kötüye kullanan, Zonaras’a göre kehanetlerden birkaçını kopya etmek için rüşvet alan bu adam, yardımcı köle tarafından ihbar edilince antik Roma’da ana-baba cinayetlerinde uygulanan geleneksel cezaya çarptırılmıştır. Bu nedenle Atilius/Acillius, ölümünden sonra cesedinin toprağı, suyu ve güneşi kirletmemesi için canlı bir horoz, köpek, yılan ve maymunla birlikte deri bir çuvala koyulmuş ve canlı canlı denize atılmıştır²³. Bu olaydan kehanet sırlarının açığa çıkarılmasının korkunç bir ölüm cezasına çarptırılmakla sonuçlandığı anlaşılmaktadır. Gellius, *Sibyllini* olarak adlandırılan bu üç kitabın kutsal bir yere koyulduğunu²⁴, Servius ise onların diğer kehanet kitaplarıyla²⁵ birlikte Apollon Tapınağı’nda korunduğunu aktarır ancak söz konusu hikâye, Roma Krallık Dönemi’nde geçtiğine göre bu mümkün olamaz çünkü o dönemde Roma’da tanrı Apollon için henüz bir tapınak inşa edilmemişti. Mars Alanı’nda (Campus Martius) inşa edilen ilk Apollon Tapınağı²⁶, veba salgını nedeniyle İÖ 433 yılında Şifacı Apollon’a (Apollo Medicus)

19 Lactant. *Div. inst.* 1. 6.

20 Plin. *HN*, 13. 27; Gell. *NA*, 1. 19. 1-10.

21 Dion. Hal. *Ant. Rom.* 4. 62. 4-5.

22 Zonar. 7. 11. 10.

23 Dion. Hal. *Ant. Rom.* 4. 62. 4; Zonar. 7. 11; Val. Max. 1. 1. 13.

24 Gell. *NA*, 1. 19. 10.

25 Antik Roma’da Sibylla Kitaplarından önce başka kehanet kitaplarına danışıldığı bilinmektedir. Livius, ünlü bir kâhin olan Marcus’un kehanetlerine özellikle Roma ile Kartaca arasında sürüp giden savaşlar zamanında danışıldığını aktarır (Liv. 25. 12). Cicero, onların iki erkek kardeş olduğunu söyler (Cic. *Div.* 1. 89). Bu kehanetlerin İÖ 212 yılından önce İtalya’da ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bir diğer kehanet kitabı ise Etrüsklerin yıldırımlara hükmetme gücü olduğuna inandıkları ve “Yıldırım Sanatı” hakkında bir kitap yazmış olan *nympha Begoe’un/Vegoia’nın* kitaplarıdır. Serv. 6. 72.

26 Tapınak İÖ 32 yılında konsül C. Sosius tarafından restore ettirildiği için “Apollo Medicus Sosianus” adıyla da anılır. İmparator Augustus, Palatium Tepesi’nde aynı tanrıya ikinci bir tapınak inşa ettirene kadar Roma’da bundan başka Apollon Tapınağı yoktu.

adanmış²⁷ ve İÖ 431 yılında konsül Cn. Iulius tarafından ithaf edilmişti²⁸. Nitekim Dionysios, taş sandığa koyulan kehanetlerin İÖ 91-88 yılları arasında yapılan Müttefikler Savaşı'na (Bellum Sociale) kadar Capitolium Tepesi'ndeki Iupiter Optimus Maximus Tapınağı'nda yerin altında saklandığını ve bunların on adam tarafından korunduğunu söyler²⁹. Dolayısıyla Tarquinius zamanında iki soylu kişinin (duumviri) atandığı bu göreve daha sonra on kişinin (decemviri) atandığı, bunların Sibylla Kitaplarındaki kehanetlerden ve tapımlarla ilgili tüm ayrıntılardan sorumlu danışmanlar (sacris faciundis) olarak görev yaptıkları anlaşılmaktadır. Sulla zamanında bu sayının on beşe (quindecimviri sacris faciundis) çıkarıldığı söylenir.

Kral Tarquinius ile Sibylla arasında geçen olay, Roma Krallık Dönemi'nde gerçekleştiğine göre kitaplar Roma'ya –Tarquinius Priscus ve Tarquinius Superbus olasılığı ve her iki kralın hüküm süreleri dikkate alınır– İÖ 7. ya da İÖ 6. yüzyılda getirilmiş olmalıdır. Nitekim Roma'da meydana gelen tuhaf bir olay nedeniyle Sibylla Kitaplarına danışıldığına dair verilen en erken tarih, İÖ 6. yüzyıldır. Bu olaya göre Valerius Publicola'nın dördüncü konsüllüğünde (İÖ 504), o yıl gebe olan bütün kadınlar erken doğum yaptıkları ve engelli bebekler doğurdıkları için Sibylla Kitaplarına danışılmış, kehanet yanıtına göre yeraltı tanrısı Hades'i yatıştırmak için sunular sunulup oyunlar düzenlenmiştir³⁰. O halde kitaplara danışıldığına dair Dionysios tarafından anlatılan olay, tarihsel açıdan ikinci sırada olmalıdır ki bu da mantıklı ve tutarlı görünmektedir. Dionysios'un aktardığı olaya göre Regillus Gölü Savaşı'nda (İÖ 496) diktatör olarak atanan Aulus Postumius, savaş nedeniyle dışarıdan buğday ve yiyecek getirilemediği için baş gösteren kıtlık ve açlık korkusu nedeniyle Sibylla Kitaplarına danışılmasını buyurur. Görevliler, kehanetin emrettiği tanrıların yatıştırılması gerektiği yanıtını verince Postumius, kentte eskisi gibi bolluk ve bereket olursa, Demeter (Ceres) – Dionysos (Liber) – Kore (Proserpina) için tapınak inşa ettirip her yıl kurban törenleri düzenleyeceğine dair adak adar. Tanrılar, Postumius'un dileğini kabul ederler, toprak bereketlenir, bol buğday ve meyve verir. Böylece Postumius bu üç tanrı için kurban törenleriyle birlikte oyunlar düzenler ve bir tapınak inşa ettirerek adağını yerine getirir³¹.

Antik kaynaklarda kral Tarquinius ile gizemli kadın arasında geçen hikâyeye hakkında herhangi bir fikir ayrılığı olmamasına rağmen kehanetlerin kim tarafından yazıldığı konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Varro, Apollon Tapınağı'nda saklanan kehanetlerin tapınak yandıktan sonra Erythrai Adası'nda bulunmasını kanıt gösterip onların Erythrailli kâhine tarafından yazıldığını savunmuştur³². Vergilius'un izinden giden birçok yazar ise onların Kymeli kâhine tarafından yazıldığını beyan etmiştir. Yine Vergilius, kâhinenin yapıklara

27 Liv. 4. 25. 3.

28 aynı yer, 4. 29. 7.

29 Dion. Hal. *Ant. Rom.* 4. 62. 5-6.

30 Plut. *Vit. (Pub.)*, 21. 3.

31 Dion. Hal. *Ant. Rom.* 6. 17. 2-3-4.

32 Serv. 6. 36.

işaretler ve adlar (notae et nomina) yazdığından bahsetmiş³³, Varro ise kehanetlerin hurma yapraklarına bazen işaretlerle (notis) bazen lehçelerle (sermonibus) ve şiir (carmen) şeklinde yazıldığını aktarmıştır³⁴. Bu ifadeler, kehanetlerin Latince değil, Yunanca ya da Yunan dilinin lehçeleriyle yazılmış olduğunu düşündürmektedir. Nitekim Roma Krallık Dönemi’nden itibaren Sibylla Kitaplarının korunması için yardımcı olarak görevlendirilen iki kölenin Yunan soylu olması ve herhangi bir zaruret anında danışılan soylu görevlilerin kehanetleri anlayamaması, onların şifreli yazıları ve lehçeleri çözümleyemediklerine işaret etmektedir³⁵. Tibullus kehanetlerin *heksametron* vezniyle yazıldığını³⁶, Cicero bunların Pythia’ya özgü esriklikle ortaya çıkan şeyler olamayacağını çünkü şiirlerin dingin bir akıl, özen ve sabır gerektiren akrostiş tekniğiyle³⁷ yazılmış olduklarını vurgular³⁸, Dionysios da Varro’yu kaynak gösterip aynı şeye değinir. O halde bu teknik, Sibylla kehanetlerini değiştirilmez kılan ve diğerlerinden ayırt eden en önemli özelliktir. Nitekim Marius ve Sulla arasında çıkan İç Savaş zamanında Iupiter Capitolinus Tapınağı yandığı için (İÖ 83) orada korunan Sibylla Kitapları da yok olmuş; bu nedenle Sibylla kehanetlerine benzer kopyaların bulunması ve kaydedilmesi için İÖ 76 yılında Roma Senatosu tarafından üç elçi, İtalya ve Sicilya’daki kolonilere, Samos’a, Küçük Asya’daki Troya ve Erythrai kentine hatta Afrika’ya gönderilmiştir. Elçiler gönderildikleri yerlerde özel şahıslar (olasılıkla kâhinler) tarafından kopya edilmiş ve Sibylla kehanetlerini de içeren derlemeler bulmuşlar ancak bunlardan bazıları, asıl Sibylla kehanetlerinde var olan akrostiş tekniğinden yoksun olduğu için şüpheli kabul edilip dikkate alınmamıştır³⁹. İmparator Augustus, Actium’da kazandığı zaferi (İÖ 31) ölümsüzleştirmek için Palatium Tepesi’nde inşa ettirdiği tapınağı, İÖ 28 yılında tamamlayıp tanrı Apollon’a ithaf ettikten sonra İtalya’ya yayılmış olan Sibylla kehanetlerinden oluşan özel derlemelerin yakılmasını, Roma’da bulunan ve üzerinden uzun zaman geçtiği için silikleşen kehanetlerin ise başkaları tarafından okunmaması için bizzat *quindecimviri* tarafından el yazısıyla yazılmasını emretmiştir⁴⁰. İS 12 yılında yeniden derlenen Sibylla Kitapları, Apollon Tapınağı’na nakledilip Apollon heykelinin kaidesine yerleştirilmiştir.

Tarihsel açıdan tüm kehanet danışmaları göz önüne alındığında bunun o dönem toplumu için akıl sır erdirilmeyen alametler, afetler, felaketler ve süregiden savaşlarla ilgili sonuçsal bir yanıt almak için yapıldığı ve bunları savuşturmak için kehanetin salık verdiği tanrı ve

33 Verg. *Aen.* 3. 444; aynı yer, 6. 74-76.

34 Serv. 6. 74; aynı yer, 6. 36.

35 Soylu sınıftan olan *duumviri*, *decemviri* ve *quindecimvirinin* mutlaka Yunan ve Latin dilinde çok iyi bir eğitim almış olması gerekirdi.

36 Tib. 2. 5. 15-16. Altı ayaklı dizeden oluşan *heksametron* vezninin her ayağında bir uzun iki kısa hece (daktylos) ya da iki uzun hece (spondaios) vardır. Zaman zaman *daktylos* ve *spondaios*, dizede karışık olarak da kullanılabilir.

37 Dizelerin ilk harfi yukarıdan aşağıya doğru okunduğunda anlamlı bir sözcük oluşmasını sağlayan şiir tekniği.

38 Cic. *Div.* 2. 54. 110-112.

39 Dion. Hal. *Ant. Rom.* 4. 62. 6; Tac. *Ann.* 6. 12. Ayrıca bkz. Buitenwerf, *a.g.e.*, s. 96, dn. 16.

40 Dio Cass. 54. 17.

tanrıçaları yatıştırmak üzere sunu ve kurban törenleri düzenlendiği anlaşılmaktadır. Nitekim İÖ 399 ve İÖ 348 yıllarında çıkan veba salgınında danışılan Sibylla Kitapları, tanrılar için *lectisternium*⁴¹ yapılmasını salık verir. İÖ 295 yılındaki veba salgını sonucu, Circus Maximus'un yanında tanrıça Venus için bir tapınak inşa edilir. İÖ 293 yılında aynı veba salgını baş gösterince kehanet yanıtı gereği tanrı Asklepios, şifa vermek üzere Epidauros'tan Roma'ya getirilir⁴². İÖ 345 yılında gökten taş yağdığı ve gündüz vakti gökyüzü karardığı için Publius Valerius Publicola, dini uygulamaları yerine getirmek ve resmi bir festival düzenlemek için diktatör olarak atanır⁴³. İÖ 240/238 yılında baş gösteren kuraklık ve ürünlerin telef olması nedeniyle yine Sibylla Kitaplarına danışılır ve tanrıça Flora'nın yatıştırılması için İÖ 237 yılında *Ludi Florales* (Çiçek Festivali) düzenlenir⁴⁴. İÖ 216 yılında danışılan kitaplar, Roma'da yaşanan uğursuzluğa Vesta rahibelerinden bazılarının sadakat yeminini bozup iffetsiz davranmalarını neden gösterince başından beri işin içinde olan ve üç Vesta rahibesinin erkeklerle ilişkisini bilen Manius adlı bir köle, hem azat edilmediği hem de rahibelerle birlikte olamadığı için Marcia, Aemilia ve Licinnia adındaki rahibelerin birçok erkekle gizlice birlikte olduklarını söyler. Sonuçta böyle bir suç işledikleri iddia edilen Vesta rahibeleri, bu tür durumlarda uygulanan geleneksel cezaya çarptırılıp diri diri yeraltı mezarlığına kapatılarak ölüme terkedilirler⁴⁵. Bu olayın ardından tekrar danışılan kitaplar, yaklaşan felakete karşı ikisi Galyalı, ikisi Yunan olmak üzere iki kadın iki erkek, dört kişinin yeraltı ruhlarına sunulması gerektiği yanıtını verince her iki soydan dört kişi Sığır Pazarı'nda (Forum Boarium) diri diri gömülür⁴⁶. İÖ 205-204 yılında II. Kartaca Savaşı sırasında danışılan kehanete göre ana tanrıça Kybele'yi temsil eden kara taş, Pessinous'tan Roma'ya getirilir⁴⁷. İÖ 63 yılında Sibylla Kitaplarından alındığı iddia edilen kehanetin üç Cornelius'un⁴⁸ Roma'ya hakim olacağını öngördüğüne inanan Publius Cornelius Lentulus Sura, Catilina Tertibi'nde rol alır⁴⁹. İÖ 55 yılında Romalılar, XII. Ptolemaios'u Mısır tahtına geçirmek için bir kuvvet gönderirken Albanus Dağı'ndaki Jupiter heykeline yıldırım çarpar bunun üzerine Sibylla Kitaplarına danışılır ve şu yanıt alınır: “Eğer Mısır kralı yardım istemek için size gelirse, ona yardım etmeyin ve bir ordu vermeyin aksi takdirde güçlük ve

41 Tanrı ve tanrıçalar onuruna verilen dini şölen. Bu tür şölenlerde onur konuğu olacak tanrılar/tanrıçalar için bir yatak (lectus) hazırlanıp yastıklarla donatılır, tanrıların yontuları süslenip bu yatağa yerleştirilir ve kendileri için yapılan törene eşlik ederlerdi. Halk, bu tür bir onurlandırmayla tanrıların öfkesinin yatışacağına böylece ülkede meydana gelen afetlerin ve felaketlerin sona ereceğine inanırdı.

42 Liv. 5. 13; 7. 27; 10. 31; 10. 47.

43 Liv. 7. 28.

44 Plin. *HN*, 18. 286; Lactant. *Div. inst.* 1. 20. Ayrıca bkz. Asuman Coşkun Abuagla, “Fasti” ve Antik Kaynaklar Işığında Roma Takvimine Göre İlk Altı Ayda Kutlanan Festivaller, *Roma Takvimi*, İstanbul 2017, s. 195-200.

45 Dio Cass. 26. 87. 3-5. Ayrıca bkz. Abuagla, *a.g.e.*, s. 144.

46 Plut. *Mor. (Quaest. Rom.)* 83. Ayrıca bkz., Mary Beard - John North - Simon Price, *Religions of Rome: Volume 2, A Sourcebook*, Cambridge 1980, s. 158, (6. 6b).

47 *Ov. Fast.* 4. 257-260. Ayrıca bkz. Ovidius, *Fasti I-VI – Roma Takvimi ve Festivaller*, çev. A. Coşkun Abuagla, İstanbul 2016, s. 186; Abuagla, *a.g.e.*, s. 145-161.

48 Cinna, Sulla ve üçüncü Cornelius olduğuna inanan Sura.

49 Plut. *Vit. (Cic.)* 17. 5.

tehlike içinde kalırsınız⁵⁰.” Suetonius’a göre İÖ 44 yılında Pers ordusu karşısında sadece bir kralın zafer kazanabileceğini öngören Sibylla Kitapları, zamanın lideri olan Caesar’ın krallığa hevesli olduğu söylentilerini körüklemiştir⁵¹. İS 15 yılında Tiber Nehri, Roma’nın aşağı bölgelerini sular altında bıraktığında rahiplerden biri kitaplara danışılmasını önerir ama imparator Tiberius, tanrısal şeyleri gizli tutmayı tercih ederek bu öneriyi reddeder⁵². İS 64 yılında Büyük Roma Yangını’nın ardından Sibylla Kitaplarına danışılır, verilen yanıt doğrultusunda Vulcanus, Ceres ve Proserpina’ya dualar edilip tanrıça Iuno yatıştırılır⁵³. İS 363 yılında Sasanilere karşı sefer hazırlığı yapan Iulianus Apostata kitaplara danıştığında Roma’dan gönderilen kehanet yanıtı, onu o yıl kendi topraklarından çıkmaması konusunda açıkça uyarır⁵⁴.

Antik yazarlar tarafından aktarılan ve Roma tarihinde yaşanan bu olaylardan en azından Sibylla Kitaplarına hangi nedenlerle danışılmış olduğu bilinmemektedir ancak her kehanette tam olarak ne yazdığına ilişkin kesin bir bilgiye ulaşmak mümkün değildir. Buna rağmen kitapların kral Tarquinius’a ulaşmasından yüzyıllar sonra eşsiz bir örnek olarak günümüze ulaşan bir kehanet bulunmaktadır. İmparator Hadrianus’un azatlısı olan Aydınlı Phlegon’un *Περὶ Θαυμάτων* (Olağanüstü Şeyler Üzerine) adlı eseri sayesinde gün ışığına çıkan, *heksametron* vezinde yazılmış bu kehanette akrostiş tekniğinin kullanılmış olması, bunun gerçek bir Sibylla kehaneti olabileceğini güçlendirmekte ve içeriği hakkında eşsiz bilgiler vermektedir. İlk kez H. Diels tarafından çözümlenen, oldukça zor ve kısmen bozulmuş olan bu kehanet metni, içeriğinde yer alan tarihsel bilgiye dayanılarak İÖ 2. yüzyıla (=İÖ 125) tarihlendirilmiştir⁵⁵. Metinde yer yer eksik dizeler olduğunu fark eden Diels, yetmiş dizelik şiirin iki ayrı kehanetten oluştuğunu savunmuş⁵⁶, yaptığı tamamlamalar ve açıklamalarla şiirin tamamını bilim dünyasına kazandırmış ve tanıtmıştır⁵⁷.

Birinci kehanete dair Phlegon tarafından aktarılan ön bilgide Roma’da Marcus Plautius Hypsaeus’un ve Marcus Fulvius Flaccus’un konsüllüğünde çift cinsiyetli bir bebek doğduğu için Sibylla kehanetlerine danışıldığı anlaşılmaktadır:

50 Dio Cass. 39. 15.

51 Suet. *Iul.* 79.

52 Tac. *Ann.* 1. 76.

53 aynı yer, 15. 44.

54 Marcellin. 23. 1. 7.

55 Hermann Diels, *Sibyllinische Blätter*, Berlin 1890, s. 3. Kehanetin tarihlendirilmesine ilişkin farklı görüşler için bkz. Julia Doroszevska, *The Monstrous World, Corporeal Discourses in Phlegon of Tralles’ Mirabilia*, 2016, s. 89: İÖ 3./ 2. yy.: Diels; İÖ 2. yy.: MacBain; İÖ 1. yy.: Breglia Pulci Doria.

56 Bu fikir, Jacoby ve Rzach tarafından kabul edilmesine rağmen Bucholz tarafından kuşkuyla karşılanmıştır, bkz. Bruce MacBain, *Prodigy and Expiation: A Study in Religion and Politics in Republican Rome*, (Latomus 177), Brüksel 1982, s. 129, dn. 240.

57 Diels, *a.g.e.*, s. 111-113.

Atina'da Iason'un arkhonluğunda, Roma'da Marcus Plautius Hypsaesus'un ve Marcus Fulvius Flaccus'un konsüllüğünde, çift cinsiyetli bir bebek doğdu. Bu nedenle Senato, rahiplerin Sibylla kehanetlerini okumalarını emretti, onlar da kehanetleri açıkladılar. İşte o kehanetler⁵⁸:

Bu kısa tarihsel girişin ardından ilk beş dizede çift cinsiyetli bir bebeğin doğuşunu öngören ve ardından bu alamet karşısında ne yapılması gerektiğini salık veren kehanet sıralanır:

1. KEHANET

[1 dize eksik]

1^οΌσσα τέρα καὶ ὄσσα παθήματα δαίμονος Αἴσης,
 Ἴστὸς ἐμὸς λύσει, τὰδ' ἐνὶ φρεσὶν αἶ κε νοήσης
 Ἐρώμη ἐῖη πίσυνοσ. καὶ τοι ποτέ φημι γυναῖκα
 Ἄνδρόγυνον τέξεσθαι ἔχοντά περ ἄρσενα πάντα
 5Νηπίαχαί θ' ὄσα θηλύτεραι φαίνουσι γυναῖκες.
 Οὐκ ἔτι δὴ κρύψω, θυσίας δὲ τοι ἐξαγορεύσω
 Προφρονέωσ Δήμητρι καὶ ἀγνῆ Περσεφονείη
 Ἴστῶ δ' αὐτὴ ἄνασσα θεὰ, τὰ μὲν αἶ κε πίθηαι,
 Σεμνοτάτη Δήμητρι καὶ ἀγνῆ Περσεφονείη.
 10Θησαυρὸν μὲν πρῶτα νομίσματος εἰς ἐν ἀθροίσασ,
 Ὅττι θέλεις ἀπὸ παμφύλων πόλεωσ τε καὶ αὐτῶσ,
 Μητρὶ Κόρησ Δήμητρι κέλευ θυσίαν προτίθεσθαι.
 Αὐτὰρ δημοσίᾳ κέλομαὶ σε τρὶς ἐννέα ταύρουσ.

[7 dize eksik]

Φανὰσ ἠυκέρουσ θυέμεν λευκότριχασ, αἶ κεν
 15Ἵμετέρᾳ γνώμη κάλλει προφερέσταται ὄσιν.
 Παῖδασ, ὄσασ πάροσ εἶπα, κέλευ' Ἀχαῖστί τὰδ' ἔρδειν
 Ἀθανάτην βασίλισσαν ἐπευχομένασ θυέεσσιν
 Σεμνῶσ καὶ καθαρῶσ, τότε δὴ μετέπειτα δεχέσθω
 Ἔμπεδ' ἀφ' ὕμετέρωσ ἀλόχωσ ἰέρ', αὐτὰρ ἐπ' αὐτοῖσ
 20Ἴστῶ ἐμῶ πίσυνοι λαμπρὸν φάοσ αἶδε φερόντων
 Σεμνοτάτη Δήμητρι. τὸ δεῦτερον αὐτε λαβοῦσαι
 Τρισ τόσα, νήφαλα πάντα, πυρὸσ μαλεροῖο τιθέντων
 Ὅσσα ἐπισταμένωσ θυσίαν γραῖαι προτίθενται.
 Προφρονέωσ δ' ἄλλα Πλουτωνίδι τόσσα λαβοῦσαι,
 25Ὅσσα ἐν ἠλικῆ νεοθηλέᾳ θυμὸν ἔχουσιν,
 Νηπίαχοι, σεμνὴν Πλουτωνίδα παντοδίδακτον
 Ἐν πάτρα εὐχέσθωσ μίμνειν πολέμου κρατέοντοσ,
 Λήθην <δ' > Ἐλλήνεσσι πεσεῖν πόλεώσ τε καὶ αὐτῆσ.
 29Θησαυρὸν δὲ κόροι καὶ παρθένοι ἐνθα φερόντων.

58 Phlegon, *Mir.* 10. 1.

[3 dize eksik]

[1 dize eksik]

*Yazgı tanrıçasının onca alametini ve onca felaketini
dokuma tezgâhım (=kehanetim) açıklayacak, eğer bunları aklını başına alıp düşünürsen
gücüme inanarak. Söylüyorum bir gün bir kadının
çift cinsiyetli bir bebek doğuracağını, bu çocukta hem erkeklere özgü uzuvlar olacak
hem de kadınlara özgü uzuvlar.
Artık gizlemeyeceğim, kurban törenlerini açıklayacağım
Demeter ve bakire Persephone için usule uygun şekilde (yapılması gereken).
Bizzat tanrıça dokuma tezgâhının (=kehanetin) kraliçesidir, eğer bu şeylere itimat edersen,
pek kutsal Demeter ve bakire Persephone için (sunu sun).
İlk önce sikke dolu bir hazine topla,
istediğin şekilde dost kentlerden ve aranızdan,
Bakire'nin anası Demeter için emret bir kurban töreni yapılmasını,
yine emrediyorum sana kamu geliriyle dokuzardan üç boğa sürüsü*

[7 dize eksik]

*kurban etmeni, boynuzları ve derileri parlak <düvelerden>,
sizin dilinizde güzelliğiyle en güzide diye andıklarınızdan.
Daha önce söylediğim aynı sayıda bakireye bunları Yunan âdetine göre yapmalarını emret,
kurban törenlerinde ölümsüz kraliçeyi (=Persephone) çağırarak
temiz ve saf bir şekilde, sonra kutsal hediyeler gelsin
hanımlarınızdan, yine onlar
dokuma tezgâhıma (=kehanetime) itimat ederek meşaleler taşıyınlar
pek kutsal Demeter için, sonra
aynı sayıda üç kez serpsinler hafif ateşin üstüne şarap katılmamış sunuları
nasıl sunu sunulacağını iyi bilen yaşlı kadınlar;
usule uygun şekilde diğerleri de Plouton'un eşi Persephone için aynı sayıda sunu sunsunlar;
yaşı genç, gönlü ferah ne kadar
genç kız varsa; kutsal, her şeyi bilen Plouton'un eşine
yalvarsınlar savaş çıktığında yurttan kalması için
kente ve kendisine karşı yapılan vefasızlığa, Yunanların hayrına son vermesi için.
O zaman delikanlılar ve genç kızlar bir hazine sunsunlar⁵⁹.*

[3 dize eksik]

Akrostiş tekniğine göre yazılmış olan birinci kehanetin ilk harflerinden Diels tarafından yapılan tamamlamalarla şu anlamlı ifade ortaya çıkmıştır:

59 Çev. A. Coşkun Abuagla.

ΟΙΡΑΝΟΠΙΣΘΟΜΑΦΥΠΙΑΣΕΙΣΤΟΠΟΝΕΛΘ

[M]οῖραν ὀπισθομα[θῶν τίν' ἔ]φου πᾶς εἰς τόπον ἔλθ[εῖν]

Ölümlülerin yazgısını, her insanın nereye gittiğini söylüyorum.

İkinci kehanette de özellikle Persephone, Demeter, Hades, Apollon, Hera ve yeraltı tanrılarına sunular sunulması salık verilmektedir. Kehanetin dizelere göre dağılımı şöyledir:

2. KEHANET

[İlk 39 dize eksik]

30 Ἴστῶ θειοπαγεῖ νυμφάσματα ποικίλα σεμνήν,
 Πλουτωνὶς κοσμεῖσθω, ὅπως ὀχέσις ἦσι κακοῖσι.
 Προφρονέως δ' ὅτι κάλλιστον καὶ εὐκτὸν ἐπ' αἶαν
 Ὡς θνητοῖσιν ιδέσθαι ἐπέπλετο, καὶ τὸ φέρεσθαι
 Ἴστῶ σύμμικτον δῶρον βασιληίδι κούρη.
 35 Αὐτὰρ ὅτ' ἄν Δήμητρι καὶ ἀγνῇ Περσεφονείη,
 Γαίας ὑμετέρας ἀπερυκέμεναι ζυγὸν αἰεῖ,
 Αἰδώνεϊ Πλούτωνι βοδὸς κυανότριχος αἶμα
 Λαμπροῖς εἶμασι κοσμητοῦς μετὰ ποιμένους, ὅστις
 Λήματι ᾧ πίσυνος βοδὸς ἄρταμος αὐτὸς ὄδ' ἔσται,
 40 Ὅσσοι τ' ἄλλοι ὁμοῦ πίσυνοι κατὰ πατρίδ' ἔασι.
 Μὴ γὰρ ἀπιστόφιλος θυσίαισιν ἀνήρ παρεπέσθω,
 Ἔξω δ' ἔνθα νομιστὸν ἐπέπλετο φωτὶ τάδ' ἔρδειν
 Νηπίστῳ καὶ ἄδαιτὸν ἔχειν θυσίαν. κατὰ δ' αὐτήν,
 Ὅστις ἄν ἡμετέρων χρησιμῶν ἴδρις ἐς τόδ' ἴκηται,
 45 Σεμνὸν Φοῖβον ἄνακτα μετελθέτω ἐν θυσίαισι
 Προφρονέως βομοῖς ἐπὶ πύονα μηρία καύσας
 Αἰγῶν παλλευκῶν νεάτην. ἀτὰρ οἶδατε πάντες,
 Λισσέσθω Φοῖβον Παίηονα κρᾶτα πυκάσας
 Ἴκτιῆρ, ἐσπίπτοντος ὅπως λυσίς ἦσι κακοῖο.
 50 Νοστήσας δ' ἀπὸ τοῦ βασιληίδα πότνιαν Ἥρην,
 Ἀργὴν βοῦν θύων πατρίοισι νόμοισι κατ' αἶσαν.
 Ὑμεῖν <δ'> αἶ κε γένει προφερέστεραι ὄσ' ἐνὶ λαοῖς
 [K]
 [A]
 Καὶ νήσων ναέται τὴν ἀντιπάλων ὅτ' ἄν αἶαν
 Οὐ δόλω, ἀλλὰ βία Κυμαίδα πρόφρονες αὐτε,
 55 Ἄσσωσονται, σεμνῆς βασιληίδος οἶδε τιθέντων
 Ἐν πατρίοισι νόμοις Ἥρας ζῴανόν τε καὶ οἶκον.

Ἴξει δ', ἄν μύθοισιν ἑμοῖς τάδε πάντα τίθηαι
Σεμνοτάτην βασιλίσσαν ἐπελθὼν ἐν θυσίαισιν
Νήφαλά τέ ρέξας, ὅσαι ἡμέραι εἴς' ἐνιαυτοῦ,
60 Ἐν πολλῷ χρόνῳ αὐτόδ' ἐφ' ὕστερον, οὐκ ἔτ' ἐπ' αὐτοῖς,
Ὅς κε τάδε ρέξῃ, κείνου κράτος ἔσσειται αἰεὶ.
Νηφαλίμων ἀρνῶν τε ταμῶν χθονίοις τάδε ρέξον.
Ἴημος ἄν ἤδη ἔχῃς μεγάλ' Ἥρης οἰκί' ἀπάντη,
Ξεστά θ' ὅτ' ἄν ξοάν' ἦσι καὶ τᾶλλ' ὅσ' ἔλεξα, σάφ' ἴσθι
65 Ἐν πετάλοισιν ἑμοῖς (ὑπὸ κερκίδος ἀμφὶ καλύπτραν
Ἰμέρτ' ὅσος ἔβαλον γλαυκῆς ἐλάας πολυκάρπου
Ἀγλαὰ φύλλα λαβοῦσα) λύσιν κακοῦ. ἴημος ἄν ἔλθῃ
Ἰημι χρόνος μάλα κείνος, ἐν ᾧ ποτε τᾶλλα νεόγν' ἦ,
Τρῶς δῆτ' ἐκλύσει σε κακῶν, ἅμα δ' Ἐλλαδος ἐκ γῆς.
70 Αὐτὰρ ποῦ μεταβάσαν ἐποτρύνεις ἀγορευσαί;

[İlk 39 dize eksik]

*Tanrısal dokümanın tezgâhına rengârenk gerilmiş iplikle
donat Plouton'un kutsal hanımını, kötülükleri savuşturması için.
Gönül rızasıyla pek güzel ve arzu edilen toprağa
yelken aç, ölümlülerce görülmesi ve götürülmesi için
gemi direğine bağlanan hediye için bakire kraliçeye.
Ama Demeter'e ve kutsal Persephone'ye
toprağınızdan boyunduruğu daima uzak tutması için (yalvar),
yeraltı tanrısı Plouton'a kara kılı öküzü kanını (sun)
parlak giysiler kuşanan adamlarla⁶⁰; çobanla birlikte
güvendiğiniz her kim varsa, bizzat o öküzün kasabı olacak,
aynı şekilde vatanın güvendiği nice başka adamlar da olur.
Hain adam, kurban törenlerinden uzak dursun,
kutsal sayılan bu şeylere zarar vermek için dış ülkeden yelken açan,
kurban törenini mundar ve yenmez kılmak için.
O halde kehanetlerimizi bilen gelsin!
Kutsal tanrı Phoebos'u kurban törenlerine yoldaş kıl,
gönül rızasıyla sunaklarda semiz butlarını yakarak
bembeyaz keçilerin en körpesinin ama herkes bilsin,
Paian Phoibos'a yalvar başını örtüp
duacı olarak, başa gelen felaketten kurtulmak için.
Oradan dönüp kutsal kraliçe Hera'ya
parlak bir düve kurban et atasal geleneklere uygun şekilde.
Halkın içinden soyca en seçkin (evli) hanımlar olursa ilahiler söylemek için*

60 Olasılıkla *toğa praetexta* kuşanmış *decemviri* vurgulanmaktadır.

[2 dize eksik]⁶¹

*Rakip adaların da sakinleri, Kyme toprağını
sadece hileyle değil, aynı zamanda zorla tekrar
baskı altına alırlarsa, yapılınsın kutsal kraliçe
Hera'nın yontusu ve tapınağı atasal geleneklere göre.
Gelecektir, eğer sözlerime inanıp bütün bu şeyler yapılırsa,
pek kutsal kraliçeye yaklaşarak kurban törenlerinde
şarap katılmamış sunu sunup her sene günlerce,
bu felaket uzun zaman yeniden onların başına gelmez,
her kim bunları yaparsa, daima kölelikten azat olacaktır.
Şarap saçılmamış kuzulardan kesip bunları yeraltı tanrılarına sun⁶².
Sahip olursan yüce Hera'nın tapınağına her yerde,
cılalı yontular ve başka seçkin şeyler gönderdiğin zaman kesinlikle bil,
yapraklarımda (her iki yanıma düşen baş örtüm, dokuma tarağım sayesinde
dilenen nice şeyi açıkladım, yemişi bol yeşil zeytinin
parlak yaprağını alıp) olduğunu felaketin kefaretinin, başınıza
başka yeni olayların olacağı yokluk zamanı geldiğinde,
Troya'nın kurucusu seni kesinlikle kötülüklerden azat edecek, aynı zamanda Yunan
toprağımdan.
Ama nereden aşır geçtiler, mecliste konuşmaya can mı atıyorsun?⁶³

Akrostiş tekniğine göre yazılmış olan ikinci kehanetin ilk harflerinden Diels'in yaptığı tamamlamalarla şu anlamlı ifade ortaya çıkmıştır:

ΠΙΠΩΙΑΓΑΛΛΟΜΕΝΟΣΠΑΛΙΝΑΥΚΟΝΕΙΣΝΕΟΝΗΞΕΙΑΥΤΑ

[Οἷα πάθη Μοίρας τὰ μὲν αἶ κε τις ἔλθῃ ἀλύξας] ἴππῳ ἀγαλλόμενος πάλιν αὖ [κα]κὸν εἰς
νέον ἤξει αὐτὰ[ρ]

*Yazgının bu tür felaketlerinden kaçan biri atıyla gelirse, övündüğü için başına tekrar yeni
bir felaket gelecek ama ...*

Sonuç

Antik Roma'da İÖ 504 yılından itibaren danışıldığı bilinen⁶⁴ Sibylla Kitaplarının İS 405 yılında general Flavius Stilicho tarafından verilen bir emirle yakıldığı, ozan Rutilius Namatianus'un *De Reditu Suo* adlı eserinde anlatılmaktadır. Namatianus, Stilicho'yu asla geri alınamayacak bu korkunç davranışı nedeniyle "Dünya'nın anasını" (mundi matrem) yok etmekle suçlamış ve duygularını şu şekilde dile getirmiştir:

61 Eksik dizeler olasılıkla tanrıça Hera için okunacak ilahiyi içermekteydi.

62 MacBain, *a.g.e.*, s. 130-131.

63 Çev. A. Coşkun Abuagla.

64 Bkz. dn. 31.

*Uğursuz Stilicho'nun suçu bundan daha korkunçtur,
İmparatorluğa ait olan sırra hainlik eden.
Roma soyuna dayanırken hayatta kalmak için
gözü dönmüş çılgınlığı baştan sona her şeyi alt üst etti:
Korkarken, kendisinden korkulması için ne varsa bizzat yapmıştı,
barbar silahlarını Latin katliamı için yurda soktu.
Savunmasız iç organlara silahlı düşmanı sakladı,
hileyle neden olduğu bozguna karşı kılı kıpırdamadan.
Bizzat Roma, deri ciltli hizmetkârlarıyla açıkta bırakılıyordu
ve tutsaktı, tutsak alınmadan önce.
Sadece Geta silahlarıyla saldırmakla kalmayan hain,
önce yakıtı Sibylla gücüne karşı kehanetleri.
Nefret ederiz Althaea'dan, ölümlü tükenen meşalenin faili olan;
Nisaeus'un saçına kuşların gözyaşı döktüğüne inanılır.
Ama Stilicho, sonsuz krallığın yazgısal güvencelerini
ve yazgı dolu örekeleri ortadan kaldırmak istedi.
Tartarus'taki Nero'ya yapılan bütün işkenceler dursun;
tüketsin Styx meşalelerini üzgün mü üzgün bir hayalet.
Bu adam bir ölümsüzü, öbürü bir ölümlüyü mahvetti,
bu Dünya'nın anasını yok etti, öbürü kendi anasını.⁶⁵*

Eserdeki ilgili bölüm, Sibylla Kitaplarının Stilicho tarafından yakıldığına dair elimizde bulunan tek belge olsa da konunun arka planına bakıldığında birtakım nedenlerden dolayı bu belgenin kesin bir kanıt oluşturması kuşkuludur. Çünkü İS yaklaşık 393 yılından 408 yılına kadar Roma ordusunda seçkin bir komutan olarak hizmet eden Stilicho'nun Gotların İtalya'yı işgal etmesini önlemek için sık sık onların liderleriyle uzlaşmacı ve barışçıl bir tutum izlediği söylenir. Ayrıca bazı Romalı yazarların eserlerinde Stilicho hakkında yazdıkları olumlu ifadeler de onun böyle korkunç bir şeye kalkışmış olamayacağı fikrini güçlendirmektedir⁶⁶. Sibylla Kitapları İS 5. yüzyılın ilk yarısında belki Stilicho'nun verdiği emirle değil de Roma kuşatıldığı zaman yapılan yağma ve talan sırasında yakılmış bu nedenle Antik Roma geleneğinin ve dininin ateşli savunucusu olarak bilinen Namatianus, Stilicho'yu suçlamış olabilir. Ne olursa olsun bu olaydan sonra küller altında kalan Sibylla Kitapları, Memnon'un küllerinden doğan *Memnonides*⁶⁷ gibi yeni bir dönüşüm geçirerek farklı bir yapı kazanmıştır. Bunun sonucunda İÖ 2. yüzyılla İS 4. yüzyıl arasında Yahudi ve Hristiyan yazılarının bir derlemesi olduğuna inanılan ve İS 4. yüzyılda on beş kitaba toplanan *Oracula Sibyllina*

65 Rut. Namat. 2. 41-60; çev. A. Coşkun Abuagla.

66 Buitenwerf, *a.g.e.*, s. 105, dn. 44-45.

67 Tithonos ile tanrıça Aurora'nın (Şafak) oğlu olan Memnon, Troya Savaşı'na katıldı ve Achilleus tarafından öldürüldü ama Aurora, oğluna onursal bir cenaze töreni bahşetmesi için Zeus'e yalvardı. Tanrıçanın isteğini kabul eden Zeus, Memnon'un küllerinden *Memnonides* olarak adlandırılan savaşçı bir kuş sürüsü yarattı. Her yıl gökyüzünde görünen bu kuşların dini bir tören olarak aralarında yaptıkları savaşla Troya Savaşı'nı sahnelerdiklerine inanılırdı. Memnon'un hikâyesi için bkz. *Publius Ovidius Naso, Dönüşümler I-XV*, çev. A. Coşkun Abuagla, İstanbul 2019, s. 359-361.

(Sibylla Kehanetleri) adlı kehanetler tek başına tarih sahnesine çıkmış, 14. yüzyıla ait el yazmaları sayesinde varlığını korumuş ve günümüze kadar gelebilmeyi başarmıştır⁶⁸.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

Antik Kaynaklar

- Ar. *Eq.* (Aristophanes, Equites) *Ἰππεῖς-Knights*, çev. F. W. Hall - W. M. Geldart (Yunanca), I. Johnston (İngilizce), ed. E. Hayes - S. Nimis, A Dual Language Edition, Oxford 2017.
- Ar. *P.* (Aristophanes, Pax) *Comoediae, Vol. 1*, ed. F. W. Hall - W. M. Geldart, Oxford 1907.
- Cic. *Div.* (Cicero (Marcus Tullius), De divinatione) *De Senectute, De Amicitia, De Divinatione*, çev. W. A. Falconer, Londra 1927.
- Clem. Al. *Strom.* (Clemens Alexandrinus, Stromateis) *Stromata I-VI*, O. Stählin, Leipzig 1906.
- Dio Cass. (Dio Cassius, Historia Romana) *Roman History*, çev. E. Cary - H. B. Foster-W. Heinemann, New York 1914.
- Dion. Hal. *Ant. Rom.* (Dionysios Halicarnassensis, Antiquitates Romanae) *Dionysii Halicarnasei Antiquitatum Romanarum quae supersunt*, I-IV, K. Jacoby, Leipzig 1885.
- Gell. *NA* (Aulus Gellius, Noctes Atticae) *The Attic Nights of Aulus Gellius*, çev. J. C. Rolfe, Cambridge 1927.
- Lactant. *Div. inst.* (Lactantius, Divinae institutiones) *L. Caeli Firmiani Lactanti Opera Omnia*, S. Brandt - G. Laubmann, Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Vol. XIX, Vindobonensis, 1890.
- Liv. (Livius, Ab Urbe Condita) *Titi Livi Ab Urbe Condita Libri, I-X*, G. Weissenborn - H. J. Müller, Leipzig 1898.
- Marcellin. (Marcellinus, Historia Romana) *Roman History*, çev. J. C. Rolfe, Cambridge 1935-1940.
- Ov. *Fast.* (Ovid, Fast) *Publius Ovidius Naso, Fasti I-VI - Roma Takvimi ve Festivaller*, çev. A. Coşkun Abuagla, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016.
- Ov. *Met.* (Ovid, Metamorphoses) *Publius Ovidius Naso, Dönüşümler I-XV*, çev. A. Coşkun Abuagla, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019.
- Phlegon, *Mir.* (Phlegon, Miracula) *Phlegontis Tralliani Quae Extant, opuscula, I*. Meursius, Lugduni Batavorum, 1720.
- Pl. *Phdr.* (Platon, Phaedrus) *Platonis Opera*, ed. J. Burnet, Oxford 1903.

68 Bartlett, John R., *Jews in the Hellenistic World: Josephus, Aristeeas, the Sibylline Oracles, Eupolemus*, Cambridge Commentaries on Writings of The Jewish and Christian World, 200 BC to AD 200, Cambridge 1985, s. 35.

- Plin. *HN* (Plinius, *Naturalis historia*) *The Natural History of Pliny the Elder*, çev. J. Bostock - H. T. Riley, Londra 1855.
- Plut. *Mor.* (*De Pyth. or.*) (Plutarch, *Moralia* [(De Pythiae oraculis)]) G. N. Bernardakis, Leipzig 1891.
- Plut. *Mor.* (*Quaest. Rom.*) (Plutarch, *Moralia* [Quaestiones Romanae]) G. N. Bernardakis, Leipzig 1889.
- Plut. *Vit.* (*Pub.*) (Plutarch, *Vitae Parallelae* [Publicola]) *Plutarch's Lives*, çev. B. Perrin, Cambridge 1919.
- Plut. *Vit.* (*Cic.*) (Plutarch, *Vitae Parallelae* [Cicero]) *Plutarch's Lives*, çev. B. Perrin, Cambridge 1919.
- Rut. *Namat.* (Rutilius Namatianus, *De reditu*) *Rutilii Claudii Namatiani De Reditu Suo, Libri Duo*, çev. G. F. Savage-Armstrong, ed. C. H. Keene, Londra 1907.
- Serv. (Servius) *Servii Grammatici qui feruntur in Vergilii carmina commentarii*, G. Thilo, Leipzig 1881.
- Suet. *Iul.* (Suetonius, *Divus Iulius*) *Lives of the Caesars*, Volume I (Loeb Classical Library 31), çev. J. C. Rolfe, Cambridge 1997.
- Tac. *Ann.* (Tacitus, *Annales*) *Tacitus Annals*, çev. J. Jackson, Cambridge 1937.
- Tib. (Tibullus) *Albius Tibullus, Sevgi Şiirleri (Elegiae)*, çev. G. Varinlioğlu - M. Özakürk - H. Dönmez, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- Val. Max. (Valerius Maximus) *Valerii Maximi Factorum et Dictorum Memorabilium Libri Novem*, K. F. Kempf, Leipzig 1888.
- Verg. *Aen.* (Virgil, *Aeneid*) *Publius Vergilius Maro, Bucolics, Aeneid, and Georgics of Vergil*, çev. J. B. Greenough, Boston 1900.
- Zonar. (Zonaras) *Ioannis Zonarae Epitome Historiarum*, ed. L. Dindorfius, Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana, 1869.

Modern Kaynaklar

- Bartlett, John R., *Jews in the Hellenistic World, Josephus, Aristaeus, the Sibylline Oracles, Eupolemus*, Cambridge Commentaries on Writings of The Jewish and Christian World, 200 BC to AD 200, Cambridge 1985.
- Beard, Mary - John North - Simon Price, *Religions of Rome: Volume 2, A Sourcebook*, Cambridge 1980.
- Breglia Pulci Doria, Luisa, *Oracoli Sibillini tra Rituali e Propaganda: Studi su Flegonte di Tralles*, Napoli 1983.
- Buitenwerf, Rieuwerd, *Book III of the Sibylline Oracles and its Social Setting*, ed. M. A. Knibb - H. J. De Jonge - J. Cl. Haelewyck - J. Tromp, Boston 2003.
- Coşkun Abuagla, Asuman, "Fasti" ve Antik Kaynaklar Işığında Roma Takvimine Göre İlk Altı Ayda Kutlanan Festivaller, *Roma Takvimi*, Kabcacı Yayınları, İstanbul 2017.
- Diels, Hermann, *Sibyllinische Blätter*, Berlin 1890.
- Doroszewska, Julia, *The Monstrous World, Corporeal Discourses in Phlegon of Tralles' Mirabilia*, (Warsaw studies in classical literature and culture, volume 4), Varşova 2016.
- Lightfoot, J. L. *The Sibylline Oracles: With Introduction, Translation, and Commentary on the First and Second Books*, Oxford 2007.
- MacBain, Bruce, *Prodigy and Expiation: A Study in Religion and Politics in Republican Rome*, (Latomus 177), Brüksel 1982.
- Parke, Herbert William, *Sibyls and Sibylline Prophecy*, ed., B. C. McGing, Londra 1988.